

سۇئال

شىرىك ۋە بىدئەت ئىشلارنى سادىر قىلغۇچىلارنى مۇسۇلمان دىيىشىمىزگە بولامدۇ؟

تەپسىلىي جاۋاب

مەدھىيە ئاللاھقا بولسۇن .

بۇ سۇئال ئىككى مەسىلىگە تاقىلىدۇ :

(1) بىدئەت . (2) شىرىك .

بىرىنچى مەسىلە : بىدئەت .

بۇ مەسىلە ئۈچ تىمغا بۆلىنىدۇ :

(1) بىدئەتنىڭ ئىنقىلىمىسى . (2) ئۇنىڭ تۈرلىرى . (3) بىدئەتنى قىلغۇچىنىڭ ھۆكۈمى - كاپىر بولامدۇ-يوق؟

بىرىنچى تىما : بىدئەتنىڭ ئىنقىلىمىسى

پېشىۋا مۇھەممەد بىن ئۇسەيمىن مۇنداق دىگەن : " بىدئەتنىڭ شەرىئەتتىكى ئىنقىلىمىسى : ئاللاھ بەلگىلىمىگەن نەرسە بىلەن

ئاللاھقا ئىبادەت قىلىش " ، ئەگەر خالىساڭ مۇنداق دىگەن : " پەيغەمبەر ، ياكى ئۇنىڭ توغرىغا يىتەكلەنگەن خەلىپىلىرى

قىلمىغان نەرسە بىلەن ئاللاھقا ئىبادەت قىلىش . "

بىرىنچى چۈشەندۈرۈش ئاللاھنىڭ مۇنۇ سۆزىدىن ئىلىنغان : **ئۇلارنىڭ اللە رۇخسەت قىلمىغان نەرسىلەرنى دىن قىلىپ بېكەتكەن**

مەبۇدلىرى بارمۇ؟

ئىككىنچى چۈشەندۈرۈش پەيغەمبەرنىڭ مۇنۇ سۆزىدىن ئىلىنغان : " سىلەر مېنىڭ يولۇم(سۈننىتىم) ۋە مېنىڭدىن كىيىن

كىلىدىغان توغرىغا يىتەكلەنگەن خەلىپىلەرنىڭ يولىغا يېپىشىڭلار . ئۇنى چىڭ تۇتۇڭلار ھەمدە ئۇنى ئىزىق چىشىڭلار بىلەن

چىشلەڭلار ، ھەمدە يىڭىدىن پەيدا قىلىنغان ئىشلاردىن ھوشيار بولۇڭلار . "

شۇڭا ئاللاھ بەلگىلىمىگەن نەرسە بىلەن ، ياكى پەيغەمبەر ، ۋە ئۇنىڭ توغرىغا يىتەكلەنگەن خەلىپىلىرى قىلمىغان نەرسە بىلەن

ئاللاھقا ئىبادەت قىلغۇچى ھەرقانداق كىشى - بىدئەتچىدۇر ، مەيلى ئۇ ئىبادەت قىلىش ئاللاھنىڭ ئىسىم-سۈپەتلىرى بىلەن

مۇناسىۋەتلىك بولسۇن ياكى ئۇنىڭ ئەھكاملىرى ۋە قانۇنلىرى بىلەن مۇناسىۋەتلىك بولسۇن .

ئادەت ۋە قائىدە-يۇسۇنغا ئەگىشىپ كىلىدىغان ئادەتتىكى ئىشلار كەلسەك ، گەرچە بۇلار لۇغەتتە بىدئەت(يىڭىلىق) دەپ

ئاتالسىمۇ ، دىندا بىدئەت(يىڭىلىق) دەپ ئاتالمايدۇ . بىراق بۇلار دىندا بىدئەت بولمايدۇ ھەمدە ئۇلار پەيغەمبەر ئاگاھلاندىرغان

نەرسە ئەمەس .

ھەمدە دىندا مەڭگۈ ياخشى بىدئەت تىپىلمايدۇ . [ئىبنۇ ئۇسەيمىن فەتىۋالار توپلىمى ، 2 . ج ، 291 . ب]
ئىككىنچى تىما : بىدئەتنىڭ تۈرلىرى .

بىدئەت ئىككى تۈرگە بۆلىنىدۇ :

بىرىنچى : كاپىر قىلىدىغان بىدئەت . ئىككىنچى : كاپىر قىلمايدىغان بىدئەت .

ئەگەر سىز : كاپىر قىلىدىغان بىدئەت ۋە كاپىر قىلمايدىغان بىدئەتنىڭ ئىنقىلىمىسى نىمە ؟ دىسىڭىز .

جاۋاب : پېشىۋا ھافىز ھەكەمىي مۇنداق دىگەن: " كىشىنى كاپىر قىلىدىغان بىدئەت بولسا پەرىزلىكى ھەممىگە مەلۇم بولغان ،

ئالىملارنىڭ ئورتاق قارىشى بار ھەمدە ھىچقانداق مۇسۇلماننىڭ بىلمەسلىكىگە ھىچ بانا تاپالمايدىغان بىر مەسىلىنى ئىنكار قىلىشتۇر ، مەسىلەن ، پەرىز قىلىنغان بىر نەرسىنى ئىنكار قىلىش ، ۋاجىپ بىر نەرسىنى ۋاجىپ ئەمەس قىلىش ، ياكى ھارام بىر نەرسىنى ھالال قىلىش ، ھالال بىر نەرسىنى ھارام قىلىش ؛ ياكى ئاللاھ ، ئۇنىڭ ئەلچىسى ۋە كىتابى ھەققىدە ئۇلار ئۇنىڭدىن يىراق بولغان نەرسىگە ، مەيلى ئىنكار قىلىش ياكى ئىتراپ قىلىش بىلەن بولسۇن ئىشىنىش ، چۈنكى ئۇ ، كىتابىنى ۋە ئاللاھ ئەلچىسى بىلەن ئەۋەتكەن نەرسىنى يالغانغا چىقىرىشتۇر .

جۇھەمىيەلەرنىڭ بىدئەتكە ئوخشاش ئەزىز ۋە ئۇلۇغ ئاللاھنىڭ سۈپەتلىرىنى ئىنكار قىلىش ، قۇرئاننى ، ياكى ئاللاھنىڭ قايسى بىر سۈپەتلىرىنى مەخلۇق (يارىتىلغان) دىيىش ؛ قەدەرىيەلەرنىڭ بىدئەتكە ئوخشاش ئاللاھنىڭ بىلىمىنى ۋە ئىش-ھەرىكەتلىرىنى ئىنكار قىلىش ، ۋە ياكى ئۇلۇغ ئاللاھنى مەخلۇقاتلىرىغا ئوخشىتىدىغان مۇجەسسەمەلەرنىڭ بىدئەتى .. ۋە باشقا بىدئەتلەرگە ئوخشاش .

ئىككىنچى تۈرى : كاپىر قىلمايدىغان بىدئەتلەر ، ئۇنىڭ ئىنقىلىمىسى : كىتاب ھەمدە ئاللاھ ئەلچىلىرى بىلەن ئەۋەتكەن نەرسىدىن مەلۇم نەرسىنى يالغانغا چىقىرىشنى ئۆز ئىچىگە ئالمىغان بىدئەت .

مەرۋانىيەلەرنىڭ بىدئەتكە ئوخشاش (ئۇلارنى ئۇلۇغ ساھابىلەر ئاشكارا ئەيىپلىگەن ھەمدە ئۇلارنى ئىتراپ قىلمىغان ، ھەمدە ئۇلارنى كاپىر دەپ ھۆكۈم قىلمىغان ياكى ئۇ سەۋەپلىك ئۇلارغا بەيئەت قىلىشنى رەت قىلمىغان) ، ئۇلارنىڭ بەزى نامازلارنى ئاخىرقى ۋاقىتقا سۈرىشى ، ھىيىتتا خۇتبىنى نامازدىن بۇرۇن قىلىشى ، جۈمە خۇتبىسى ۋە باشقىلىرىدا ئولتۇرۇپ قىلىشى . [

مەئارىجۇل قۇبۇل (2503-504) .]

ئۈچىنچى مەسىلە : بىدئەت سادىر قىلغۇچىنىڭ ھۆكۈمى ؟ كاپىر بولامدۇ - يوق ؟
جاۋاب :

ئەگەر ئۇ كاپىر قىلىدىغان بىدئەت بولسا ، ئۇنى قىلغۇچى مۇنۇ ئىككى ئەھۋالدىن خالى ئەمەس :

بىرىنچى : ئۇنىڭ مەقسىتى دىننىڭ ئۇللىرىنى يىقىتىش ۋە مۇسۇلمانلاردا شەك پەيدا قىلىش ئىكەنلىكى مەلۇم بولسا ، بۇنداق ئادەم ئەلۋەتتە كاپىر ؛ ئەمەلىيەتتە ، ئۇ ئىسلامغا يات كىشى ھەمدە دىن دۈشمەنلىرىنىڭ بىرىدۇر .

ئىككىنچى : ئۇنىڭغا ئالدىنغان ۋە قايمۇقتۇرۇلغان بولسا ، ئۇنىڭغا دەلىل تۇرغۇزۇلغاندىن كىيىن كاپىرلىقىغا ھۆكۈم قىلىنىدۇ .

ئەگەر ئۇ كاپىر قىلمايدىغان بىدئەت بولسا ، ئۇنداقتا ئۇ كاپىر بولمايدۇ ، بەلكى ئۇ مۇسۇلمانلىقىدا تۇرىۋېرىدۇ ، لىكىن ئۇ چوڭ قەبىھ ئىشنى قىلغۇچىدۇر .

ئەگەر سىز : بىدئەتچىلەر بىلەن قانداق مۇئامىلىدە بولىمىز ؟ دىسىڭىز .

جاۋاب :

پېشىۋا مۇھەممەد بىن ئۇسەيمىن ، ئاللاھ ئۇنىڭغا رەھىم-شەپقەت قىلسۇن ، مۇنداق دىگەن : " ھەر ئىككىلىسىگە قارىتا ، بىز بۇ ئۆزلىرىنى مۇسۇلمان دەپ دەۋا قىلغۇچى بىراق كاپىر قىلىدىغان ياكى ئۇنىڭدىن تۆۋەن بىدئەتلەرنى قىلغۇچى كىشىلەرنى ، ئۇلارغا دۈشمەنلىك قىلماستىن ياكى ئۇلارنىڭ قىلىۋاتقانلىرىنى سۆكۈمەستىن ئۇلارنى ھەقىقەتكە چاقىرىشىمىز كىرەك . لىكىن ئۇلارنىڭ ھەقىقەتنى قوبۇل قىلىشتىن ئۆزىنى چوڭ تۇتقانلىقىنى بىلسەك ، ئاللاھ دەيدۇ : **مۇشرىكلارنىڭ خۇدانى قويۇپ ئىبادەت**

قىلىدىغان بۇتلىرىنى تىللىماڭلار ، (ئۇنداق قىلساڭلار) ئۇلار بىلىمىگە ئىلىكلرىدىن ھەددىدىن ئېشىپ اللە نى تىللايدۇ .] ئەنئام (

چاھاربايلار) : 108] . . . ئەگەر بىز ئۇلارنىڭ جاھىل ۋە ھاكاۋۇرلىقىنى بايقىساق ، ئۇنداقتا بىز ئۇلارنىڭ ناتوغرىسىنى

كۆرسىتىپ قويىمىز ، چۈنكى ئۇلارنىڭ ناتوغرىسىنى كۆرسىتىپ قويۇش بىزگە ۋاجىپ بولىدۇ .

ئۇلار بىلەن مۇناسىۋەتنى ئۈزۈشكە كەلسەك ، ئۇ بىدئەتكە باغلىق . ئەگەر ئۇ كاپىر قىلىدىغان بىدئەت بولسا ، ئۇنداقتا ئۇنىڭدىن

مۇناسىۋەتنى ئۈزۈش ۋاجىپ ، ئەگەر ئۇنىڭدىن تۆۋەن بىدئەت بولسا ، بىز بۇ ھەقتە تەپسىلىي توختىلىمىز ، ئەگەر ئۇ كىشىدىن

مۇناسىۋەتنى ئۈزۈش بىلەن بىرەر نەتىجە بولىدىغان بولسا ئۇنى قىلىمىز ، ئەگەر ئۇنىڭدا بىرەر نەتىجە بولمىسا ، ياكى ئۇ ئۇنىڭ

گۇناھ قىلىشى ۋە ھەددىدىن ئېشىشىنى ئاشۇرۇۋەتسە ئۇنى قىلىشتىن ساقلىنىمىز ؛ چۈنكى پايدىسى يوق ، نەتىجىگە ئىرىشكىلى

بولمايدىغان نەرسىنى تاشلاشنىڭ ئۆزى پايدا ۋە نەتىجە ، ۋە يەنە ئاساسى پىرىنسىپ بولسا مۇئىمىنگە نىسبەتەن ئۇنىڭدىن

مۇناسىۋەتنى ئۈزۈش ھارام ؛ چۈنكى پەيغەمبەر مۇنداق دىگەن : **بىر كىشىنىڭ قېرىندىشىنى ئۈچ كۈندىن ئوشۇق تاشلىۋېتىشى (**

گەپ قىلماسلىقى) ھالال ئەمەس .] ئىبنى ئۇسەيمىن فەتىۋالار توپلىمى 2. ج ، 293. ب دىن ئىلىندى .]

ئىككىنچى تىما : شىرىك ، ئۇنىڭ تۈرلىرى ، ۋە ھەر بىر تۈرىنىڭ ئىنىقلىمىسى .

پېشىۋا مۇھەممەد بىن ئۇسەيمىن مۇنداق دىگەن :

" شىرىك ئىككى تۈرلۈك : 1) دىندىن چىقىرىۋېتىدىغان چوڭ شىرىك . 2) ئۇنىڭدىن تۆۋەن تۇرىدىغان شىرىك .

بىرىنچى تۈر : چوڭ شىرىك ، ئۇ بولسا " شەرىئەتنى بىكىتكۈچى شۇنداق دەپ سۈپەتلىگەن شىرىكنىڭ بارلىق تۈرى بولۇپ ئۇ

كىشىنى دىندىن چىقىرىۋېتىدىغان نەرسىنىمۇ ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ . " مەسىلەن ، ئاللاھقا قىلىنىشقا تىگىشلىك ئىبادەتنىڭ قايسى بىر

تۈرىنى ئاللاھتىن بۆلەك بىرسىگە بىغىشلاش ، يەنى ، ئاللاھتىن بۆلەك بىرسىگە ناماز قىلىش ، ئاللاھتىن بۆلەك بىرسىگە روزا

تۇتۇش ياكى ئاللاھتىن بۆلەك بىرسىگە قۇربانلىق بىرىش . ۋە شۇنىڭدەك ئاللاھتىن بۆلەك بىرسىدىن تىلەش (دۇئا قىلىش) مۇ

چوڭ شىرىكنىڭ بىر تۈرى ، مەسىلەن ، قەبرىدىكى ئۆلۈكتىن تىلەش ياكى يىنىدا يوق (غائىپتىكى) كىشىدىن پەقەت ئاللاھتىن

باشقىسى قىلالمايدىغان ئىشتىن قۇتقۇزۇشنى تىلەپ دۇئا قىلىش .

ئىككىنچى تۈرى : كىچىك شىرىك ، ئۇ بولسا : شەرىئەت شىرىك دەپ نام بەرگەن ، لىكىن دىندىن چىقارمايدىغان سۆز ياكى

ھەركەت جەھەتتىكى ئىش-ئەمەللەردۇر ، مەسىلەن ، ئاللاھتىن باشقىسى بىلەن قەسەم قىلىش ، پەيغەمبەر مۇنداق دىگەن :

ئاللاھتىن باشقىسى بىلەن قەسەم قىلغۇچى كاپىر بولىدۇ ياكى مۇشرىك بولىدۇ .

ئاللاھتىن بۆلەك بىرسى بىلەن قەسەم قىلغۇچى ، شۇ ئاللاھتىن بۆلەك بىرسىنى ئاللاھقا ئوخشاش ئۇلۇغلۇققا ئىگە دەپ ئىتىقات

قىلمىسا ، ئۇنداقتا ئۇ كىچىك شىرىكنى سادىر قىلغۇچى مۇشريك بولىدۇ ، قەسەم قىلىنغۇچى مەيلى كىشىلەر تەرىپىدىن ئۇلۇغلانسۇن ياكى ئۇلۇغلانمىسۇن . شۇڭا پەيغەمبەر(ئاللاھنىڭ تەرىپلىشى ۋە ئامانلىق ئۇنىڭغا بولسۇن) بىلەن ، ياكى رەئىس ، پىزىدېنت بىلەن ، ياكى كەئىبە بىلەن ، ياكى جەبرائىل بىلەن قەسەم قىلىشقا بولمايدۇ ، چۈنكى بۇ شىرىك ، لىكىن كىشىنى دىندىن چىقىرۋەتمەيدىغان كىچىك شىرىك .

كىچىك شىرىكنىڭ تۈرلىرىدىن بىرى - رىيا قىلىش (كۆز-كۆز قىلىش) . رىيا قىلىش : بىر ئىشنى ئاللاھ ئۈچۈن ئەمەس ، كىشىلەرنىڭ ئۇنى كۆرىشى ئۈچۈن قىلىش .

رىيا ئىبادەتلەرنى بىكار قىلىۋېتىشى جەھەتتە ئىككى قىسىمغا بۆلىنىدۇ :

بىرىنچى : ئىبادەتنىڭ ئەسلى مەنبەسىدە بولۇش ، يەنى ئىبادەتنى پەقەت كۆز-كۆز قىلىش ئۈچۈنلا قىلىدۇ ، بۇ ھالەتتە ئۇنىڭ بۇ ئىشى ئىناۋەتسىز ۋە رەت قىلىنىدۇ ؛ چۈنكى ئەبۇ ھۇرەيرىدىن مەرفۇئى ھەدىس (يەنى ، بىۋاسىتە پەيغەمبەردىن نەقىل قىلىنغان ھەدىس) نەقىل قىلىندىكى ، ئۇلۇغ ئاللاھ مۇنداق دىگەن : **مەن شىرىكلەرنىڭ ئىچىدە شىرىكتىن ئەڭ بىھاجەتتۇرمەن ، شۇڭا كىمكى بىر ئىشنى قىلىپ ئۇنىڭغا مىنىڭدىن بۆلەك بىرسىنى ماڭا شىرىك قىلسا ، مەن ئۇنى ۋە ماڭا شىرىك قىلغان نەرسىسىنى**

تاشلىۋېتىمەن . [مۇسلىم نەقىل قىلغان ، 2985]

ئىككىنچى : رىيا قىلىش ئىبەدەت قىلىش جەريانىدا كىيىن يۈز بەرسە ، يەنى ، ئىبادەت ئەسلىدە ئاللاھ ئۈچۈن بولۇپ ، ئاندىن رىيا قىلىش ئۇنىڭغا كىرىۋالغان بولىدۇ . بۇ ئىككى تۈرلۈك بولىدۇ :

بىرىنچى : ئۇنىڭغا قارشىلىق قىلىش ، بۇ ئۇ كىشىگە زىيان يەتكۈزمەيدۇ .

مەسىلەن : بىر كىشى بىر رەكەت ناماز ئوقۇدى ، ئاندىن ئىككىنچى رەكەتتە بىر قىسىم كىشىلەر كەلدى ، شۇنىڭ بىلەن ئۇ ئىچىدە رۇكۇ ياكى سەجدىنى ئۇزۇنراق قىلىشنى ، ياكى يىغلىغان بولۇۋېلىش قاتارلىقلارنى ئويلايدۇ . ئەگەر ئۇ ئۇنىڭغا قارشىلىق قىلسا ، ئۇنىڭ ئۇنىڭغا زىيىنى بولمايدۇ ، چۈنكى ئۇ بۇ ئويغا قارشى كۈرەش قىلىۋاتىدۇ . بىراق ئۇ شۇ ئويغا ئەگەشسە ، ئۇنداقتا رىيا قىلىشتىن ھاسىل بولغان ھەرقانداق ئىش - ئەمەل بىكار ، باتىل . مەسىلەن ، ئەگەر ئۇ ئۆرە تۇرۇشىنى ياكى سەجدىسىنى ئۇزۇن قىلسا ، ياكى ئۆزىنى يىغلاتسا ، بۇ ئىشلارنىڭ ھەممىسى بىكار بولۇپ كىتىدۇ . بىراق بۇ بىكار بولۇش پۈتكۈل ئىبادەتكە كىڭىيىپ بارامدۇ - يوق ؟

بىز دەيمىزكى ، بۇ ئىككى خىل ئەھۋالدىن خالى ئەمەس :

بىرى ، ئىبادەتنىڭ ئاخىرى بىشى بىلەن (ئارلىقىدا ئۆلۈپ قالماستىن) ئۇلانغان بولىدۇ ، بۇ ھالدا ئىبادەتنىڭ ئاخىرى بىكار بولۇش بىلەن ئىبادەتنىڭ ھەممىسى بىكار بولىدۇ .

مەسىلەن : ناماز ، نامازنىڭ ئالدىنقى قىسمى بىكار بولۇنمىغان ئەھۋالدا ، ئۇنىڭ ئاخىرقى قىسمى بىكار بولمايدۇ ، شۇڭا پۈتكۈل ناماز بىكار بولىدۇ .

يەنە بىرى ، ئەگەر ئىبادەتنىڭ بىشى ئۇنىڭ ئاخىرىدىن ئايرىم بولسا ، ئۇنداقتا ئالدىنقى قىسمى ساق بولىدۇ ، كىيىنكى قىسمى بولسا بىكار بولىدۇ . رىيا قىلىشتىن بۇرۇن قىلىنغانى ساق بولىدۇ ، ئۇنىڭدىن كىيىن قىلىنغانى بولسا بىكار بولىدۇ .

ئۇنىڭ بىر مىسالى بولسا : بىر كىشىدە 100 رىيال بار ، ھەمدە ئۇ ئۇنىڭ 50 نى ساغلام نىيەت بىلەن ئاللاھ ئۈچۈن سەدىقە

قىلىدۇ ، ئاندىن 50 نى كۆز-كۆز قىلىش مەقسىتىدە سەدىقە قىلىدۇ . ئالدىنقى 50 قوبۇل بولىدۇ ، كىيىنكى 50 بولسا قوبۇل بولمايدۇ . چۈنكى كىيىنكىسى ئالدىنقىسىدىن ئايرىم قىلىنغان . "

[ئىبنۇ ئۇسەيمىننىڭ رسالىلەر ۋە فەتىۋالار توپلىمى ، تەۋھىد كىتابىنىڭ شەرھىسى پايدىلىق سۆز (1-ج، 114-ب) بىرىنچى نەشرى.]

پېشىۋا مۇھەممەد سالىھ مۇنەججىد